

Nr 22

Trafikutskottets betänkande i anledning av motioner rörande alkoholproblemet inom trafiken m. m.**Motionerna**

I motionen 1973:259 av herr Stålhammar m. fl. (fp) hemställs att riksdagen beslutar att anhålla hos Kungl. Maj:t att åtgärder initieras för att öka medvetandet om riskerna med alkohol i trafiken genom information och utbildning.

I motionen 1973:903 av fröken Sandell m. fl. (s) hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär initiativ till en försöksverksamhet som möjliggör en undersökning beträffande etylproblemet inom trafiksäkerhetspolitiken.

Remissyttrandena

Över motionerna har yttranden inhämtats från socialstyrelsen, statens trafiksäkerhetsverk och Svenska landstingsförbundet. Se bilaga till detta betänkande.

Utskottet

I socialstyrelsens yttrande över motionen 1973:259 framhålls att kännedomen om den effekt alkoholpåverkan har på körfunktionen med all sannolikhet är större bland bilförare i Sverige än i något annat land tack vare den omfattande informations- och utbildningsverksamhet som i första hand har bedrivits av frivilliga organisationer men också av styrelsen. Alla ansträngningar i syfte att motverka alkoholförtäring i anslutning till trafikutövning anses viktiga och styrelsen kan därför helt stödja motionens syfte. Socialstyrelsen anser det vidare vara angeläget att de i motionen påtalade bristerna i trafikutbildningsverksamheten snarast undanröjs. I sammanhanget sägs bl. a. att undervisningen om alkohol och andra gifter bör börja redan i skolans trafikutbildning innan de unga tillägnat sig alkoholvanor.

Beträffande yrkandet i motionen 1973:903 säger styrelsen att av motiveringen härför framgår att motionärerna avser blodprovstagning för alkoholbestämning på trafikskadade som införs till sjukhus och att denna fråga behandlats av trafiknykterhetsbrottskommittén i dess betänkande SOU 1970:61. Styrelsen delar den av motionärerna och trafiknykterhetsbrottskommittén framförda synpunkten att en undersökning av blodalkoholhalten hos dem som skadas vid trafikolyckor är angelägen och anser det därför vara önskvärt att sådana undersökningar kommer till stånd.

Statens trafiksäkerhetsverk framhåller med anledning av motionen 1973:259 att det kan antagas att motorfordonsförare underskattar den riskökning som även måttlig förtäring av alkohol medför och att frågan närmare behandlats i nyssnämnda betänkande. För att komma till rätta med allmänhetens attityd i detta hänsende har olika insatser gjorts på informationssidan. Sälunda uppges att verket i samarbete med Systembolaget under de senaste två åren haft specialaktiviteter som främst riktat sig till ungdomen och bl. a. gällt ölkonsumtion och dess negativa verkan på körförmågan. I en särskild kampanj mot de s. k. singelolyckorna har alkoholens roll varit huvudtemat och i samband med upprepad trafikinformation inför stora helger har alkoholfrågan getts stort utrymme. Vidare uppges att en speciell aktivitet om alkohol och trafik planeras till hösten 1973 och att verket i sin långtidsplan för informationsaktiviteter lagt in frågan om alkohol och trafik som huvudaktivitet under år 1975.

När det gäller alkoholfrågans behandling under utbildning vid trafikskola har verket som tillsynsmyndighet ansvar för att eleverna bibringas ett tillräckligt mått av kunskaper. Med hänsyn till den mångfald av regler och bestämmelser som körkortsaspiranten måste undervisas om anser verket emellertid att endast förhållandevis kort tid kan anslås åt de olika ämnesområdena och att detta också kan gälla alkoholproblematiken. Med hänsyn till denna frågas centrala betydelse kommer verket dock att ägna den särskild uppmärksamhet även i fortsättningen.

De i motionen 1973:903 framförda synpunkterna synes enligt verket i väsentliga delar överensstämma med vad trafiknykterhetsbrottskommittén anfört i frågan.

Svenska landstingsförbundet anser att ställningstaganden till trafiknykterhetsbrottskommitténs betänkande bör avvaktas och att motionerna därför inte nu behöver föranleda någon riksdagens åtgärd.

Även utskottet finner det i hög grad angeläget att åtgärder i så stor utsträckning som möjligt vidtas i syfte att motverka alkoholförtäring i samband med trafikutövning. De av motionärerna aktualiserade frågorna finner utskottet därför vara av stor vikt. Dessa frågeställningar har emellertid behandlats i trafiknykterhetsbrottskommitténs ovannämnda betänkande. Efter remissbehandling är betänkandet nu föremål för prövning inom Kungl. Maj:ts kansli. Enligt vad utskottet erfarit har problemen också tagits upp inom den alkoholpolitiska utredningen, som beräknas avge sitt betänkande nästkommande år. Utskottet har också inhämtat att den speciella upplysningsaktivitet om alkohol och trafik, som trafiksäkerhetsverket omnämnt i sitt remissyttrande, numera påbörjats. Vidare planerar försäkringsbolaget Folksam att inom kort starta en kampanj på området i samarbete med rikspolisstyrelsen och trafiksäkerhetsverket. Utskottet vill också erinra om att frågan om alkohol och trafik – som framgått av trafiksäkerhetsverkets yttrande – av verket lagts in som huvudaktivitet under år 1975.

Under hänvisning härtill och då syftet med motionärernas yrkanden genom det anförda torde komma att i väsentliga delar tillgodoses synes

någon särskild åtgärd från riksdagens sida i ämnet inte nu påkallad.
Motionerna avstyrks därför.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. avslår motionen 1973:259,
2. avslår motionen 1973:903.

Stockholm den 24 oktober 1973

På trafikutskottets vägnar

SVEN MELLQVIST

Närvarande: herrar Mellqvist (s), Dahlgren (c), Lindahl (s), Hjorth (s), Hugosson (s), Persson i Heden (c), Rosqvist (s), Sellgren (fp), Lindberg (s), Håkansson (c), Östrand (s), Clarkson (m), Taube (fp) och fru Ryding (vpk).

Yttranden över motionerna 1973:259 och 1973:903**Socialstyrelsen (1973-04-24)***Motionen 1973:259*

Bland svenska bilförare är kännedomen om den effekt alkoholpåverkan har på körfunktionen med all sannolikhet större än i något annat land tack vare den omfattande informations- och utbildningsverksamhet som i första hand har bedrivits av frivilliga organisationer, men också av socialstyrelsen, som under flera år i följd har ägnat frågan om alkohol och medikamenter skärpt uppmärksamhet, bl. a. genom utdelning på apoteken av en informationsbroschyr rörande de trafikrisker som är förenade med alkohol och de interaktionseffekter, som kan bli följden av samtidig förtäring av alkohol och läkemedel.

I sitt långsiktiga planeringsprogram har statens trafiksäkerhetsverk under 1975 lagt in en omfattande trafiknykterhetskampanj. Denna trafiksäkerhetsfråga ingår kontinuerligt i verkets basaktiviteter. Alla ansträngningar i syfte att motverka alkoholförtäring i anslutning till trafikutövning är viktiga och socialstyrelsen kan därför helt stödja motionens syfte.

I trafikutbildningsverksamheten påtalas i motionen brister. Socialstyrelsen anser det angeläget att dessa snarast blir undanröjda. Den utbildningsverksamhet om alkohol och andra gifter som förekommer i körkortsutbildningen bör utökas. För övrigt bör sådan undervisning börja redan i skolans trafikutbildning innan de unga har tillägnat sig alkoholvänor. Därigenom torde kunna utvecklas en naturlig inställning att avstå från att köra motorfordon efter förtäring av alkohol, läkemedel eller andra ämnen som menligt påverkar förmågan till säkert framförande av motorfordon.

I den återopade motionen (1973:267) berörs den ringa risken för alkoholpåverkade motorfordonsförare att bli upptäckta. Trafiknykterhetsbrottskommittén har i sitt betänkande (SOU 1970:61) föreslagit ökad trafiknykterhetskontroll, bl. a. genom stickprov. Ett genomförande av detta förslag torde vara bäst ägnat att minska trafiknykterhetsbrotten. Frågan har behandlats av justitieutskottet som i sitt betänkande nr 12 år 1973 anfört att utskottet förutsätter att proposition på grundval av kommitténs förslag utan onödigt dröjsmål kommer att föreläggas riksdagen. Socialstyrelsen vill kraftigt understryka vikten av att förslaget snarast blir föremål för proposition.

Socialstyrelsen finner anledning att framhålla att lagstiftningsåtgärder och informations- och upplysningsverksamheten på trafiknykterhetsområdet är så integrerade att det är beklagligt att hithörande frågor handlägges av två departement, vilket också tar sig uttryck i behandlingen av motionerna 1973:259 och 1973:267, som behandlas av trafikutskottet resp. justitieutskottet. Socialstyrelsen föreslår att trafikutskottet med återopande av detta yttrande anför lämpligheten av att trafiknykterhetslagstiftningsfrågor på samma sätt som gäller andra trafikfrågor överföres till kommunikationsdepartementet.

Motionen 1973:903

I rubr. motion yrkas på "initiativ till en försöksverksamhet som möjliggör en undersökning beträffande etylproblemet inom trafiksäkerhetspolitiken." Av motiveringen framgår att motionärerna därmed avser blodprovstagning för alkoholbestämning på trafikskadade som införs till

sjukhus.

Denna fråga har behandlats av trafiknykterhetskommittén, som i sitt betänkande "Trafiknykterhetsbrott" (SOU 1970:61) anför följande:

"Av betydelse är vidare att söka få fram mer tillförlitliga undersökningar över alkoholpåverkade förarens roll i trafikolyckorna. Närmast bör sådana undersökningar inriktas på att utröna i hur stor andel av trafikolyckor med dödlig utgång eller svårare personskada som förare med straffbar blodalkoholhalt har varit inblandade. Härigenom kan man få en uppfattning om vilken betydelse i fråga om trafiksäkerheten som alkoholen spelar i förhållande till andra olycksfaktorer. För att undersökningar härav skall ge säkra resultat förutsättes att alkoholprov kan tas systematiskt på samtliga förare som har varit inblandade i olyckorna. Denna förutsättning saknas i dagens läge. Om emellertid kommitténs förslag om rutinmässiga utandningsprov genomförs, innebär detta att möjligheterna förbättras. Två svårigheter kvarstår emellertid. Den ena svårigheten är att i de fall där föraren själv har omkommit i olyckan frågan om föraren har varit alkoholpåverkad i regel kan klarläggas endast genom obduktion eller speciell provtagning. Eftersom i stora delar av landet sådan obduktion inte är vanlig är det angeläget att man genom en rättslig reglering löser frågan om tagande av blodprov för statistiskt ändamål på förare som har dödats vid trafikolyckor. Den andra svårigheten föreligger i de fall där föraren har blivit svårare skadad och utandningsprov därför inte kan företas. För att klarlägga om föraren i sådant fall är alkoholpåverkad är man i regel hänvisad till blodprovstagning, vilket då äger rum på det sjukhus dit föraren har förts. Vill man göra en sådan undersökning som här avses krävs att det genom en rättslig reglering öppnas möjlighet att i sådana fall ta blodprov för statistiskt ändamål – utan att föraren behöver vara misstänkt alkoholpåverkad.

Det bör framhållas att frågorna om blodprovstagning på dödade och skadade förare rymmer så många problem särskilt när det gäller humanitära och medicinska aspekter samt sekretesshänsyn att formerna för en sådan provtagning måste särskilt utredas. Kommittén finner det angeläget att en sådan utredning företas, förslagsvis genom socialstyrelsen."

Med anledning av en framställning från professorn Roger Bonnichsen, statens rättskemiska laboratorium, har socialstyrelsen givit tillkänna sin inställning i fråga om rätten till blodprovstagning (Dnr HB 1–291, 1968-02-21):

"Tagande av blodprov liksom varje annat ingrepp på person förutsätter regelmässigt medgivande eller s. k. presumerat medgivande från denne för att ingreppet skall anses lagligt. Undantag härifrån gäller de fall som äsyftas med bestämmelsen i 28 kap. 12 § rättegångsbalken, enligt vilken – oavsett samtycke – blodprov får tagas på person, som misstänkes för brott, varå kan följa fängelsestraff.

Alla ingrepp, vartill samtycke lämnas, kan dock inte anses tillåtliga. Endast då ingreppet gjorts för ett humanitärt ändamål får så anses vara fallet. Detta gäller undersökningar och övriga åtgärder som vidtages på person i syfte att bota och lindra sjukdomar. I den mån åtgärder ligger inom ramen för vad som innefattas i begreppet adekvat vård är den tillåten. Om det således anses vara av betydelse för behandlingen av en patient att medelt blodprov vinna kunskap om förekomsten av t. ex. läkemedelsmissbruk hos patienten får sådant prov tagas. Kravet på samtycke får i detta fall anses uppfyllt om patienten uttryckligen eller underförstått medgivit att blodprovet tages. Däremot behövs inte att han dessförinnan skall ha upplysts om vilka undersökningar som därefter avses att göras på det tagna provet.

Självfallet förutsattes att samtliga uppgifter och data som erhålles vid behandlingen av patient användes på ett sådant sätt att inte patientens intresse skadas och i övrigt med iakttagande av gällande sekretessbestämmelser. Detta innebär inte att erhållna uppgifter inte skall kunna vara tillgängliga för forskningsändamål.”

Socialstyrelsen delar den av motionärerna och av trafiknykterhetsbrottskommittén framförda synpunkten att en undersökning av blodalkoholhalten hos vid trafikolyckor skadade är angelägen, och anser det därför önskvärt att sådana undersökningar kommer till stånd.

Statens trafiksäkerhetsverk (1973-05-02)

1. Motionen 1973:259

Vägförbundet innehåller en mångfald bestämmelser som fordonsförare måste känna till för att vårt trafiksystem skall kunna fungera med någon grad av säkerhet. Dessbättre vågar man påstå att kännedomen om den fundamentala bestämmelse, som kravet på nykterhet vid ratten innebär, är mycket god. Samtidigt förhåller det sig så att många förare, trots insikt om lagens stränghet i form av fängelsestraff och körkortsåterkallelse, ändå kör bil under olika grader av berusning. Vid sidan av sådana skilda anledningar som bristande eller outvecklad ansvarskänsla och chanstagnning på grund av ringa risk för upptäckt kan det antagas att förare underskattar den riskökning som även måttlig alkoholförtäring medför. Denna riskökning har närmare behandlats i trafiknykterhetsbrottskommitténs betänkande, SOU 1970:61.

För att söka komma till rätta med allmänhetens attityd i sistnämnda fråga har trafiksäkerhetsverket gjort olika insatser på informationssidan. Sålunda har verket i samarbete med Systembolaget under de senaste två åren haft två specialaktiviteter som främst riktat sig till ungdomen och bl. a. gällt ölkonsumtionen och dess negativa verkan på körförmågan. I en särskild kampanj mot de s. k. singelolyckorna har alkoholens roll varit huvudtemat. I samband med upprepad trafikinformation inför stora helger har alkoholfrågan getts stort utrymme. Till hösten 1973 planeras en speciell aktivitet om alkohol och trafik. Slutligen har verket i sin långtidsplan för informationsaktiviteter lagt in frågan om alkohol och trafik som huvudaktivitet under år 1975.

När det gäller dessa frågor behandling under utbildning vid trafikskola har verket som tillsynsmyndighet ansvar för att eleverna bibringas ett tillräckligt mått av kunskaper. I körkortskungörelsen finns ett uttryckligt stadgande om att förarprovet bl. a. skall avse den körkortsökandes kunskaper om den verkan från trafiksäkerhetssynpunkt som alkoholhaltiga drycker och narkotika medför på den mänskliga organismen. I verkets kursplan för förarutbildning föreskrivs att alkoholfrågan skall behandlas i den grundläggande teoriundervisningen. I samtliga av trafikskolorna använda läroböcker finns naturligtvis alkoholfrågan behandlad.

Med hänsyn till den mångfald av regler och bestämmelser som körkortsaspiranten måste undervisas om kan endast förhållandevis kort tid anslås åt de olika ämnesområdena. Tyvärr kan detta också gälla alkoholproblematiken. Med hänsyn till denna frågas centrala betydelse kommer verket dock att ägna den en särskild uppmärksamhet även i fortsättningen.

2. Motionen 1973: 903

En mångfald vetenskapliga undersökningar har gjorts för att klarlägga vilken betydelse alkoholförtäring har för uppkomsten av trafikolycksfall. I trafiknykterhetsbrottskommitténs betänkande, där några av dessa undersökningar redovisades, framhölls nödvändigheten av fortsatta och mer tillförlitliga undersökningar om trafiknykterhetsbrottslighetens omfattning och utveckling (s. 353). Härvid framhöll kommittén bl. a. önskvärdheten av att alkoholprov systematiskt kunde tas på samtliga förare som varit inblandade i olyckor men att prov för sådant statistiskt ändamål krävde en rättslig reglering. Kommittén ansåg att denna fråga rymde så många problem när det gäller humanitära och medicinska aspekter samt sekretesshänsyn att formerna för en sådan provtagning krävde en särskild utredning. (Angående rätten att förrätta blodprovstagning, se 28 kap. 12 § rättegångsbalken.)

De i motionen framförda synpunkterna syns i väsentliga delar överensstämma med vad trafiknykterhetsbrottskommittén anfört i frågan.

Trafiksäkerhetsverket anser det nödvändigt att ingen möda lämnas osparad att bringa ytterligare kännedom om alkoholens roll i trafiksäkerhetssammanhang. Onekligen skulle resultatet av en försöksverksamhet i överensstämmelse med vad motionärerna angett härvid kunna bli ett värdefullt bidrag.

Svenska landstingsförbundet (1973-04-18)*Motionen 1973:259*

Det är angeläget att minska trafikskadorna med hänsyn till de lidanden som träffar de drabbade och de kostnader både individer och samhälle åsamkas.

Särskilt viktigt är det att nedbringa de trafikskador som följer av alkoholförtäring, eftersom orsaken till dessa skador är given och onödig och följderna oftast djupt tragiska.

Förbundsstyrelsen finner emellertid, med hänsyn till att ställningstaganden till trafiknykterhetsbrottskommitténs betänkande först bör avvaktas, inte att motionen nu behöver föranleda någon riksdagens åtgärd.

Motionen 1973:903

I vårt samhälle utgör trafikolyckorna ett mycket allvarligt problem. Det finns anledning att anta att andelen olycksfall genom alkohelpåverkan i trafiken är betydande. Olika undersökningar inom området tyder på detta. Fortfarande kan dock hävdas att kunskaperna om samspelet mellan etylpåverkan och trafikskador är bristfälliga, vilket försvårar den helhetsbedömning som bör ligga till grund för trafiksäkerhetspolitiken.

Motionärerna pekar på en väg till ökad kunskap på detta område. Förbundsstyrelsen anser att ökade insikter om alkoholens roll i trafiksäkerhetsarbetet verksamt kan bidra till en minskning av antalet trafikolyckor men finner, med hänsyn till att ställningstaganden till trafiknykterhetsbrottskommitténs betänkande först bör avvaktas, inte att motionen nu behöver föranleda någon riksdagens åtgärd.

